Lidia COLESNIC-CODREANCA

LIMBA DE REDACTARE A PRIMEI CONSTITUȚII A BASARABIEI DE LA 1818 (1828)

Cel mai important document istoric care a legiferat statutul noii provincii, anexate la imperiul rus în 1812, a fost Legea cu privire la organizarea autonomă a Basarabiei. La redactarea proiectului acestei legi, la Chișinău, au luat parte și boierii locali, care au contribuit la păstrarea limbii române în procedura de judecată din Basarabia. Lucrul asupra „Proiectului legii administrației Basarabiei" începe în 1816. În 1817 proiectul este gata și expediat la Sankt Petersburg, unde este aprobat de către împăratul Alexandru, cu unele modificări și completări. Apoi este redactat în limba rusă, la cancelaria lui Bahmetiev, guvernatorul Basarabiei, după care este tradus în română și publicat la 29 aprilie 1818 în Tipografia Exarhicească din Chișinău cu titlul *Așăzământul obrazovaniei oblastei Bassarabiei*. Iar peste 10 ani, în 1828, tot la Chișinău, este tipărită legea propriu-zisă, revăzută, prescurtată substanțial și intitulată *Așezământul cu privire la ocârmuirea oblastei Bessarabiei*.

În general, actele oficiale erau traduse în cancelariile de la Chișinău de către funcționarii țariști, consilieri ai guvernatorului Basarabiei, care cunoșteau limba română. Traducătorii adeseori recurgeau la improvizații proprii, lăsând, în varianta românească, multe cuvinte rusești netraduse sau „creând" noi cuvinte românești, întrucât nu exista niciun dicționar bilingv la acea vreme în Basarabia.

Iată de ce textul românesc al primei Constituții a Basarabiei este împestrițat de un șir impunător de împrumuturi lexicale rusești, adaptate și neadaptate la afixe românești, de împrumuturi semantice sau calchieri semantico-lexicale, care fac textul aproape ininteligibil. Unele cuvinte românești, sub influen-

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

ța sinonimelor rusești corespunzătoare, capătă sensuri noi, dar improprii. Destul de numeroase sunt și calcurile sintactice – copierea topicii rusești a cuvintelor în propoziție.

Nu vom recurge la diviziuni și clasificări (care adesea sunt artificiale) ale materialului faptic, selectat din cele două texte (de la 1818 și 1828) ale Legii cu privire la organizarea autonomă a Basarabiei, ci vom face uz de exemplificări și comentarii *ad-hoc*.

Remarcăm doar că numărul împrumuturilor lexicale rusești în aceste texte românești este atât de mare, încât nu vom exagera dacă fenomenului dat îi vom spune pe nume: *relexicalizare,* așa cum este numită în sociolingvistică [1, p. 137] substituirea conceptelor autohtone cu concepte străine. Or, relexicalizarea ne confirmă o dată în plus faptul că dintre nivelelurile limbii lexicul este supus cel mai ușor interferenței bilingve. Aici șochează nu numai abundența cuvintelor rusești, ci și firescul cu care sunt acceptate de către autorii traducerii drept cuvinte românești. Am spicuit cuvintele rusești și îmbinările de cuvinte rusești, adaptate la afixe românești, cu toate variantele lor de caz sau de timp, pentru a se observa „adaptabilizarea" lor la normele limbii române.

Proiectu pentru cele mai întâiu temelii la obrazovania ocârmuirii politicești dinlăuntru a oblastii Bassarabiei [2, p. 28]: „Locurile de *presudstvii* la ținuturi, hotarâli ținuturilor... să așazî împreună cu *obrazovania*". „În *oblasti* sî hotărăști a fi *Verhovnâi Sfat*". „*Prezedentul* Sfatului acestui va fi marele *nacialnic a oblastii, gheneral*-gubernatorul oștinesc de Podolie". „*Cilenurile* lui vor fi... șasă deputați despre *dvoreanstvă*... șî povățuitorul *dvoreanstvii oblastii*". „socotințele Sovetului spre a fi întărite de cătră mai înalta putere, să înfățoșază la împărătescul Sfat cu *predstavlenie* oșninescului *gheneral*-gubernator" [2, p. 29].

„Gubernatorul politicesc ca un cel mai întâiu *cilen* a cârmuirii *oblastii*". „pentru pricinile care nu vor fi săvârșâti de cătră *presudstvie* vreunii din Expediții, precum pentru *podreadurile* cu hazneaoa". „pentru strângerile dărilor haznelii, a *poșlenilor*". „după alegirea *dvoreanstvii*". „spre a cerceta locurile de *prisudstvii*". „pentru *bolniți*". „cheltuieli după *știat*". „la *cazna-ceistva* împărăției". „să va face de cătră *Verhovnâi Sfat*". „suma alcătuită... nu poate fi întrebuințată decât după *asignovcile Ministerstvii* Finanții" [2, p. 31].

„*Jalobile* asupra cârmuirii *oblastii* să vor da la *Verhovnâi Sfat a oblastii*". „cu extracturi închipuiti din *deli*"; „politicescul gubernator... cerând în *oreghenal dela* o va înfățoșa... la *Verhovnâi Sfat*" [2, p. 32].

„pentru datoria procurorilor de pe la gubernii și a *strepcilor* de pe la *uezduri*". „șî cei de pe la țânuturi să rânduiesc așijderea despre coronă după

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

predsatvlenie procuratorului *oblastii*, cu întărirea *lui Verhovnâi Sfat*". „Pentru *arhitectorul* și *zemlemerul oblastii*, pentru *pomoșcnicii* lor și *pentru zemlemerii* de pe la ținuturi" [2, p. 33].

„Pentru trebili *pricazului* obșteștii purtări de grijă". „fără a să așăza *pricazul* acesta cu deosebită *prisudstvie*". „toți acești *cinovnici a mediținei*". „împlinind poroncile *nacialstvii oblastii*". „câti *patru zasedateli* sau comisari". „cari *cinuri* trebuie să fie aleși" [2, p. 34].

„un giudecătoriu și *două cilenuri*". „Spre agiutoriu *polițmeisterului*, să vor orândui *ceastnoi pristavi, cvartalnoi nadzirateli* și alte *cinuri* de a poliției". „o parte din veniturili *otcupului*" [2, p. 35].

„vechi *privileghii* a Moldovei". „dreptățili personali a *dvoreninului* oblastii Bassarabii". „ei și *rodul* lor (mazâlii)" [2, p. 36].

„la cel întâiu *cin de ștab-ofițăriu*"; „de la *colejschii asesor*"; „acei ce vor primi la *ieșire în ostavcă* din slujba oștinească spre răsplătiri *cin de prapurșcic*"; „pentru *predvoditelul dvoreanstvii oblastii*" [2, p. 39].

„să înfățoșază de cătră *predvoditelul dvoreanstvii la nacialstva oblastii*"; „*cantora de hotărâturi* are să fie alcătuită de *un predsedatel*, *patru cilenuri* după alegire *dvoreanstvii*" [2, p. 40].

„prin întărire *lui Verhovnâi Sfat* și de *un zemlemer a oblastii*"; „Hotărârile giudecătoriei criminalicești *al oblastii*... să vor trimite spre întărire gubernatorului politițescu și să vor împlini după unire lui ci o va arăta *prin predlojănie* cătră aceeași giudecătorii criminalicească"; „cerând *dela în orighinal*"; „spre a să face acel cu toată supunire *doclad*" [2, p. 41].

„ce mai înaltă *nacialstvă*"; „poroncile *nacialstvii*"; „Gubernatorul politicescu... să va adresarisi cătră Verhovnâi Sfat *prin predstavlenii*, cătră ocârmuire oblastii, cătră giudecătorii oblastii... *prin predlojănii*"; „sau să se dobândească împreună lucrare *acei soslovii* spre obștescul folos"; „la moșiile ce sânt însuși *a pomeșcicilor*" [2, p. 42].

„*cătră pomeșcici*" [2, p. 43].

„să trimată cele cu toată supunere *vedomosti*"; „ei primind *vedomostie*" [2, p. 44].

„locurile *din presudstvie*"; „locurile *de prisudstvie*" [2, p. 45].

„*poșlinile tamojnii*"; „trimite *la caznaceistviile* ținuturilor întocmai tăbliță împreună *cu cvitanție*"; „instrucții *a caznaceilor* de pe la ținuturi"; „prin mijlocire *caznaceistvilor*"; „Expediție 2-le prin mijlocire *a întregii presudstviei* cârmuirii oblastii"; „numărul oștilor ce se află *cfartiruind* în oblasti" [2, p. 46].

„cheltuiala ținerii locurilor *de presustvii* a oblastii; contracturile... să vor încheia *cu podreadcicii*"; „*mareșalul dvoreanstvii* oblastii"; „să le facă cunoscute adunării *dvoreanstvii*" [2, p. 47].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„să lasă *asupra dumilor* orășănești” [2, p. 48].

„va fi datoare... *în întreaga presutstvie* acelii cârmuiri să arate dreptățâle”; „*pentru otcupuri* și *podreaduri*”; „*la podreaduri*” [2, p. 49].

„cu unire *întregii presutstviei* a cârmuirii oblastii”; „*la caznaceistvile* ținuturilor” [2, p. 50].

„pomenita cârmuire va înfățoșa *vedomostii* de fiiștecare sumă deosăbit: va ave *vedomostii*” [2, p. 51].

„toate locurile... să împărțăscu *pe la cilenurile* ei”; „împărțire trebilor *între cilenuri* să va face de către însuși Expediție: cu întărire *a toată presudstvie* cârmuirii oblastii” [2, p. 52].

„și acele (pricini) hotărâte în grabă și fără *zăticnire* prin faptă”; „din științile adunate de la cancelarie *acelui locu de presudstvie*”; „să facă cunoscut de aceasta tot *aceluiași locu de presudstvie cu doclad* prin viu graiu” [2, p. 53].

„*docladul* acesta să trece în jurnalul *presudstviei*; iscălitura secritarului sau *a pismovoditelului*”; „*Presudstvie* însă trecând în jurnalul său” [2, p. 54].

„pricină asupra vreunuie dintre șăzătorii *la presudstvie*”; „Procuratorul oblastii în vremea când să face hotărâre pricinilor nu trebuie să se afle *în presudstvie*” [2, p. 55].

„neîmplinire din partea *nacialstvii oblastii*”; „Procuratorul ținutului va privighe ca *ștraful* ce să va hotărî să să împlinească fără sminteală”; „va intra pe la locurile giudecătărești a aceluieși ținut sau târgu în toată vreme, iar în vreme când va fi hotărâre vreunii pricini, va ieși *din presudstvie*” [2, p. 56].

„orândatorii satelor *pomeșcicilor*” [2, p. 58].

„în stăpânire moșiei *pomeșcicicului*”; „la trecirea *polcurilor*”; „Ispravnicul... în ținutul încredințat lui rânduiește *cvartiruri*”; „după cerire *cinovnicilor* oștinești”; „în vremea *cvartiruirii*”; „neînsărcinând pe *un pomeșcic* mai mult decât pe altul” [2, p. 59].

„pentru facere *obuzurilor pe la polcuri*”; „datoriu este... a raportui *nacialstvii*”; „ca *polcul* să să învoiască *cu pomeșcicul*”; „va trimite *vedomostie*”; „să înțălege fără știre *tamojnii*”; „trece în deosebită condică și *vedomostiile* alcătuite” [2, p. 60]; „averea acestor vinovați... datoriu este ispravnicul să o scrie... *să o secfestruiască*” [2, p. 61].

„atunce *opredeleniile* sau hotărârile ce să vo fi făcut asupra acelor pricini”; „să vor supune... și plătâi *ștrafului*”; „va iscăli acest feliu de *opredelenii* sau hotărâri”; „dar sângură giudecătorie ținutului nu este volnică a supune pe cineva giudecății sale, afară de numai o întâmplare: dacă *în vreme prisudstviei sale* cineva din cinovnici sau din fețile particularnice ar îndrăzni a să aluneca către vreo cutezătoare urmare pricinuitoare de scârbă datornicii cinstiri către *locul de presudtvie*” [2, p. 62].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„spre defăimare giudecătoriei ținutului în vremea presudstviei sale"; „giudecătorie ținutului *făcând* fără întârziere *răvizie* cercetării... încheie *opredelenie*"; „când giudecătorie ținutului va găsi *în delă* vro lipsă sau nelămurire" [2, p. 63].

„*Dvoreaninul* de va cade în vinovăție" [2, p. 64].

„socotința sa... o trimite dimpreună cu cea *în oreghenal* lucrare"; „giudecători ținutului... este datoare *să aibă presudstvie* la orașul ținutului în toată vremea" [2, p. 65].

„În vremea ci să giudecă acest feliu de pricini, *cilenul* giudecătoriei ținutului de care pricinile acesti să atingu, este datoriu *să se tragă din presudstivie*"; „*Orânduind* în acest chip *presudstvie* giudecătărilor de pe la ținuturi" [2, p. 67].

„După primire jalobii de la jăluitoriu să trece ca în scurt în izvodul *de pe masa presudstviei*"; „după trimiterea de cătră giudecătorie *a povestcilor*; va fi trimasă pârâtului *povestca* la 21 de zile" [2, p. 69].

„Mazilul... înștiințază în scris pe giudecătorie de împliniri *cu darea povestcii*"; „pentru că n-au venit după *ace dintâi povestcă*"; „atunce mazilul pentru ducere *povestcăi* va primi un leu"; „această cheltuială făcu cu trimitere *povestcilor*" [2, p. 70].

„i să va face știut de *cătră prisudstvii* că pricina aceasta ari să se asculte"; „acolo, *în prisudstvie giudecătoriei* ținutului, să începe cercetare pricinii" [2, p. 71].

„după întoarcere *la prisudstvie* a documenturilor... giudecătorie întră în cercetare pricinii și o hotărăști pe temeiul *pravililor* Moldaviei" [2, p. 72].

„Giudecătorie alcătuind obicinuită *presudstvie* sa la 7 ceasuri dimineața până la 12 va ceti prin mijlocire unui din *cilenurile* sale însămnatele hotărâri părților ce să giudică, cari vor fi datoari să se arăte *la presudstvie* în aceeași vreme"; „atuncea *cilenul prisudstviei* va lua de la dânșii pe aceeași hotărâre iscălitură"; „Atunci *presudstvie* îngăduind a să iscăli precum s-ai zis mai sus pe ace hotărâre" [2, p. 73].

„atunce giudecătorie... va faci în presudstvie cunoscută hotărâre în pricina lor" [2, p. 75].

„amândouă părțile *nu să vor arăta în prisudstvie* giudecătătoriei" [2, p. 76].

„Pricinile pentru lucruri *zălogite*"; „Pricinile cari după giudicarea giudecătoriei ținutului, pentru pricinuire de scârbă *prisudstviei sălii* nu cuprindu *împlinire de știraf* mai mult decât până la 100 lei" [2, p. 77].

„Instrucția *caznaceistvilor*"; „*caznaceistva* ținutului"; „*la caznaceiu* ținutului" [2, p. 79].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„*cfitanții* tipărite"; „*în cvitanțiile aceste* trebuie să fie însămnate acele numere"; „aflându-să față acolo *buhgalterul* [2, p. 80].

„Apoi *caznaceiul* va căuta în tablă și *posleduind* suma banilor rânduită *în cvitanție*, va puni în cea noaî zioa, numărul"; „Primire birurilor haznelii sau a dărilor obștești *pe la cvartiruri* și nu *la caznaceistva* ținutului să oprești cu totul" [2, p. 81].

„*La caznaceistva* ținutului are să păzească *caraul* din *polcurile de armii* ce *vor cvartirui* în târg" [2, p. 84].

„pentru lumânările *caraulurilor de pe la polcuri*" [2, p. 86].

„pentru lumânările *la caraulurile polcurilor*"; „*asignații* împărătești 1000 ruble" [2, p. 87].

„*Prisutstvie cantorei* de hotărâturi să alcătuiește de *un predsedatel*, patru *cilenuri* despre *dvoreanstvă* și de al oblastei *zemlemer* (măsurătoriu de pământ)"; „*predsedatelul* și *cilenurile* să orânduescu după alegire *dvoreanstvei* în fiștecare vremi de trei ani cu întărire de la *Verhovnâi Sfat* a oblastei, iar *zemlemerul* oblastei despre *coronă*"; „în *ștatul* cantorei de hotărâturi să cuvinu a fi *șasă zemlemeri* a ținuturilor"; „*cantora hotărâturilor* deșchizând *prisutstvie sa* îndată face știut tuturor stăpânitorilor de moșii" [2, p. 89].

„Arbitrul din parte pârâtului... atunce să tragi el *din prisutstfie comisiei*" [2, p. 91].

„Hotărâre să face cunoscută cu ușile deschisă *în prisutstvie comisiei*" [2, p. 93].

„pentru hârtie și văpseli *pentru zemlemeri*" [2, p. 95].

„La *presudstvie cantorei* pe uși să va lipi izvod de pricinile particulari ce să cuvin a să cerceta"; „intră pe rând în *dizbaterea delii* și a horărârei comisiei" [2, p. 96].

„La isprăvnicie ținutului... *zasedateli* sau comisari al 9-le clas"; „*ceastnoi pristavi* a 10-le clas"; „*cvartalnoi nadzirateli* al 14-lea clas"; „*pismovoditel* al 14-le clas"; „*bazarnoi*, *deseatnici*, *budoșnici*" [2, p. 104].

„*stolonacialnic* al 14-le clas" [2, p. 105].

„La tamojna de la graniță a Novosiliții: întâi *dosmotrșcici* al 10-le clas"; „al doile *dosmotrșcici* al 12-le clas"; „*la tamojna* de pe graniță a Sculenilor"; „*întâi cilen tamojnei*"; „*pismovoditel* cu știință de limbă rusască și moldoveneacă al 10-le clas [2, p. 107]".

„la *zastava tamojnei* de la portul Izmailului"; „ocârmuitorul *zastavei*" [2, p. 108].

„la carantina portului de la Reni"; „pentru *cantora carantinei*"; „*nacialnic carantinei* al 6-le clas"; „*tovariș* al său al 7-le clas"; „*perevodcic* cu știință

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

de limbile rusască, moldovenească și grecească al 12-le clas"; „*lecari*" [2, p. 109].

„ofițeri din cei *ieșiți în ostavcă*" [2, p. 112].

Observăm că toate cuvintele rusești sunt adaptate la normele limbii române, purtând afixele cerute de caz sau de timp. Majoritatea lor sunt substantive. Verbe rusești adaptate la normele limbii române sunt doar câteva:

„*să* o *secfestruiască* (averea)" [2, p. 61].

„pentru lucruri *zălogite*" [2, p. 77].

„și *posleduind* suma banilor" [2, p. 81].

„*să vor cvartirui*" [2, p. 84].

În tot textul, traducătorul explică în paranteze numai de trei ori, prin cuvinte românești, sensul unor rusisme, care, deși „traduse", i se par neînțelese:

„În oblasti să așază despre coronă un al oblastii arhitector și un al oblastii *zemlemer* (*măsurătoriu de pământ*)" [2, p. 33].

„...iară celalalt *cu povestcă*, adică *înștiințare* giudecătoriei ținutului" [2, p. 69].

„În venitul lor să va orândui suma târgului *din pozemelnoi zboru*, adică *dări pentru pământ*" [2, p. 35].

Atestăm un număr mare de inovații lexicale, cuvinte formate recent:

„apărarea dreptului *particularnic*" [2, p. 33].

„*personalnică* slobozănie" [2, p. 39].

„politicescul gubernator va *corispondarisi*"; „să va *adresarisi* către Verhovnâi Sfat" [2, p. 42].

„prin mijlocire *publicarisitii* târguiri" [2, p. 47].

„după socotința *prețăluitorilor*"; „prețul să va alcătui din *prețăluire*" [2, p. 49].

„ispravnicul *raportuind* stăpânirii"; „*raportuiește* oștinescului gheneral-gubernator"; „pot sî între în stăpânire moșiei pomeșcicului ce *au luat-o în orindă*"; „în folosul... *orândatorului*" [2, p. 59].

„căci împlinire ce să va hotărî... este *sigurarisită* cu luare în scris" [2, p. 63].

„rânduiește din partea haznelii *creditarisât* cinovnic" [2, p. 64].

Textul abundă în calcuri lexicale, semantice și sintactice, care copie modele rusești. Adjectivul rusesc *kasatelinâi* este tradus prin *atingător*:

„Toate pricinile *atingătoare* de cârmuire guberniei" [2, p. 30].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„Trebili *atingătoari* către această poliție” [2, p. 34].

Iar *prostoi* – prin *prost*: „deopotrivă cu cei *proști* săteni”; „ruptașii a plăti întocma ca și cei *proști* țărani” [2, p. 37].

Adjectivul *vnutrennii* s-a tradus prin *dinlăuntru, vnești* – prin *de afară*:

„Asupra tuturor părților a cârmuirii *dinlăuntru*” [2, p. 41].

„Gubernatorul politicescu să îngrijăște *cu lățirea negutitoriei de afară* și a cei *dinlăuntru*”[2, p. 44].

Verbul rusesc *zaviseti* estre tradus totdeauna prin *a atârna* sau *a spânzura*:

„Iar alții (țigani) sânt robi a părții duhovnicești, a dvorenilor, a boiernașilor, a mazililor și a negutitorilor și *spânzură* cu desăvârșire di la aceștia” [2, p. 38].

„Rânduiala pentru facire alegirilor la slujbile ce *atârnă* de la dvoreanstvă”[2, p. 40].

„și lucrarea potrivită *cu căzută* curgirea pricinilor... *atârnă* de la îngrijire gubernatorului politicescu” [2, p. 42].

„spre îndestularea trebuințelor ci *atârnă* de la pământ” [2, p. 45].

„vor face arătare gubernatorului politicescu și el, întorcând spre acea *căzută* luare aminte” [2, p. 43].

Prepoziția rusească *pod* se traduce prin *sub*, unde s-ar cere prepoziția *în*: se calchiază recțiunea verbului rusesc:

„A lua sama ca acei de *supt* giudicată sau acei căzuți *supt* cercetare” [2, p. 44].

„ urmează formi de tabli *supt* litera A și de cvitanții *sub* litera B” [2, p. 80].

Calcuri ale formei interne:

„pe lângă *împreună șiderea* la presudstvie a doi sovetnici” [2, p. 30].

„furtișagurile și tot feliul *de sine împuterniciri*” [2, p. 44].

De asemenea, în frază permanent predomină topică rusească:

1) Genitivul posesiv totdeauna precedă Nominativul:

„Al oblastii Verhovnâi Sfat” [2, p. 29].

„un al oblastii arhitector și un al oblastii zemlemer” [2, p. 33].

„de la a târgului poliție” [2, p. 63]. De fapt, articolul posesiv apare foarte des și după un substantiv articulat:

2) Determinativele precedă substantivul:

„în mai bună stare lucrare pământului” [2, p. 48].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„va ave neadormită privighiere" [2, p. 51].

„spre a-i slobozi de o fără vinovăție pedeapsă" [2, p. 55].

„va pune toată putincioasa silință spre prinderea lor" [2, p. 58].

„după acele cercetări au să fie supt cu tărie caraul" [2, p. 61].

„lasă cea cu desăvârșire cercetare a delii" [2, p. 97].

Observăm că cel mai utilizat cuvânt rusesc în textul de la 1818 este *presudstvie* (rus. *prisutstvie*), atestat cu toate sensurile sale, semnificând atât o instituție de stat (*locul de presudstvie*), cât și membrii acelei instituții de stat (*cilenurile presudstviei*) sau ședința propriu-zisă a acelei instituții (giudecătorie *alcătuind* obicinuită *presudstvie* sa la 7 ceasuri dimineața), prezența unei persoane sau a tuturor membrilor instituției (dacă *în vremea presudstviei* sale; *întreaga presudstvie* acelii cârmuiri), însăși instanța (*presudstvie* trecând în jurnalul său; *pe masa presudstviei*).

Același text, modificat, revăzut substanțial și prescurtat, este tipărit peste 10 ani cu titlul *Așezământul pentru ocârmuirea oblastei Bessarabiei*, cu remarca: „S-au tălmăcit pe limba moldovenească și s-au tipărit în Duhovniceasca tipografie în Chișinău, 1828 anul, aprilie 27 zile" [2, p. 144]. Este legea propriu-zisă de constituire a Basarabiei.

Deși are un volum redus, numai 24 de pagini, textul preia toți termenii rusești din textul de la 1818:

„*Dvoreanstva* Bessarabiei"; „*crestianii* ce sânt așăzați cu lăcunța în Bessarabia și cei ce de acum să vor așăza, afară de țigani, nu pot fi robi nici la *pomeșcicii* Bessarabiei, nici la *dvorenii* rossienești"; „*gheneral*-gubernatorul"; „Ocârmuirea *oblastei* Bessarabiei să împărțăște în cea a oblastiei, *a uezdurilor* sau a ținuturilor și în cea orășănească" [2, p. 122].

„după *predstavlenia gheneral*-gubernatorului"; „*Pricazul* obșteștii purtări de grijă, care să alcătuiește după *pravilele* ce sânt în guberniile *Rossiei* cele dinlăuntru"; „Adunarea deputaților *dvorenstvei*, ce să alcătuiește din *marșalul* oblastei și din deputații din fieștecare ținut, după alegerea *dvorenilor* preste trei ani"; „*Uprava* doftorească, alcătuirea căriia este hotărâtă prin *știat* ce s-au dat lângă acest așăzământ; procurorul oblastii și doi *pomoșnici* a lui (*streapcii* guberniei)"; „ministrul *iustiției*" [2, p. 123].

„Criminaliceasca giudecătorie a oblastei să alcătuiește: de un *prezident* și doi *sovetnici* din partea ocârmuirii, din doi *zasedateli* după alegerea *dvoreanstvii* și din doi *zasedateli* din partea neguțitorilor; *Sovestnii sud* (giudecătoria cea după cuget) să alcătuiește: de un giudecătoriu; din doi *zasedateli* de la *dvoreni* și din doi de la neguțitori și țărani" [2, p. 124].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„Atât *nacialnicul* pământesc, precum și *zasedatelii* să rânduiesc de către gheneral.gubernatorul"; „În fieștecare ținut să află *caznaceistvă* supt ocârmuirea *caznaceiului* de ținut" [2, p. 126].

„o *upravă* orășănească să alcătuiește... din un *ceastnâi pristav* și din un ratman de la maghistrat, iar acolo unde nu este *ceastnâi pristav*" [2, p. 127].

„La întâmplarea ridicării liniei de *tamojne* ce este la Nestru, întră atuncea în capitalul cel din a zecea proțenturi hotărâta somă din toate veniturile *tamojnilor* din *oblastia Bessarabiei*"; „Politicescul gubernator *predstavlisește* gheneral-gubernatorului *donesenii* (înștiințări), cu Sfatul oblastei să adrisarisește prin *otnoșănii*, iară la alte locuri și fețe a ocârmuirii oblastei asemenea și tuturor locurilor judecătorești dă *predlojănii*, iară celorlalte, porunci" [2, p. 131].

„*predvoditeliul dvoreanstvei* a oblastei în al 5-lea clas leafă nu primește"; „Însemnare: deosebită cancelearie nu să orânduiește, căci a lucra *delile* poate unul dintre cele neschimbate *cilenuri*" [2, p. 133].

„Spre năimirea casălor pentru *locurile de prisutstvie*, atât celor a oblastiei cum și a celor de ținuturi" [2, p. 134].

„*pismovoditel*"; „*sovetnic*"; „*stolonacialnici*; pentru partea *otcupului* de rachiu" [2, p. 135].

„*zasedateli* din partea *dvoreanstvei*"; „*sovestnâi sud* (giudecătoria cea după cuget)" [2, p. 137].

„Însemnare: iar în cele orașe unde nu este *ceastnâi pristav, prisutstvia upravei* orășenești să alcătuiește sub *prezidența* politmeisterului"; „*bazarnii*"; „*deseatnici*" [2, p. 141].

Au apărut, de asemenea, un șir de cuvinte noi:

„*Controleriul* oblastei" [2, p. 123].

„Giudecătoriul cel după cuget să alege de dvoreni pentru care la obicinuitele *vâboruri* a dvoreanstvii să se *balotirisască* cinci candidați"; „*pocitovaia cantora*" [2, p. 124].

„Epitropia dvorenească, în care supt prezidența marșalului de ținut a dvoreanstvei, după *vâborul* dvorenilor, să află cilenuri zasedatelii giudecătoriei ținutului din partea dvorenească" [2, p. 125].

„*slovesnii sud* (giudecătoria cea prin cuvânt)"; „*sirotschii sud* (giudecătoria sirmanilor)" [2, p. 126].

„*țehovaia uprava*"; „comisia *cvartirnaia*" [2, p. 127].

„Primul *în uvajănie* că în cuprinderea ocârmuirii Bessarabiei intră al oblastei Sfat" [2, p. 128].

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

„în *adrisarisirea* lor cu cele ce să află în oblastie ocârmuiri urmează pravilelor celor de obște" [2, p. 132].

„Gheneral-gubernator, oprind hotărârea Sovetului, *predsavlisește* pentru aceea ministeriilor după cuviință și așteaptă de la dânsele dezlegare" [2, p. 129].

„iară pentru *adrisarisirea* cu cele mai înalte *predsavlisesc* nacialstvii sale după rânduială" [2, p. 132].

„*ucenici a lecarilor*"; „*feldșeri*" [2, p. 134].

„*preseajnii* (juranți)" [2, p. 136].

„*ceastnici* pristavi"; „*cvartalnici* nadzirateli"; „*bazarnii*" [2, p141].

„în *cvartirnaia* comisie" [2, p. 143].

Dintre calcuri predomină cele semantice:

„Lăcuitorii oblastei Bessarabiei de darea recruților sânt slobozi pe vreme nehotărâtă"; „însă aceasta *nu atârnă* asupra crestianilor ce să strămută din Rossia" [2, p. 121].

„dvorenii rossienești ce vieţuiesc în Bessarabia pot, afară de țigani, a avea acolo oameni robi numai casnici și aceia pentru slujba *feților* lor și a casei"; „Ocârmuirea cea a oblastei *să așază* în orașul Chișinău" [2, p. 122].

„Ridicarea cinovnicilor poliției *spânzură* de la gheneral-gubernatorul" [2, p. 127]. „Tot pe aceste cele de obște pravile *să așază* treptele în lucrarea pricinilor și revizia hotărârilor a locurilor giudecătorești, *suindu-să* până la ocârmuitorul Senat"[2, p. 128]. „*Atârnările* locurilor și *a fețelor* ce ocârmuiesc oblastia Bessarabiei" [2, p. 131]. „Locurile și fețele care sânt deosebite în oblastie ocârmuiri, păzind *spânzurarea* lor de la acele mai mari ocârmuiri, cătră care ele atârnă după a sa *așezare*". „Puterea fieștecăruia loc și fețe *nu să lățește* mai departe de hotarul lucrării lui" [2, p. 132]. „ajutători *lângă* stolonacialnic, *lângă* controler și *lângă* buhgalter" [2, p. 136].

În noua variantă a Constituției se atestă o mai mare influență a topicii rusești decât în cea de la 1818, subiectul sau predicatul fiind plasat, adesea, la sfârșitul propoziției, atributul neacordat în Genitiv sau cel acordat exprimat prin adjectiv – înaintea substantivului determinat:

„Locurile oblastei să supun toate *a ținuturilor* și *a orașilor* locuri (așezări), după feliul lucrărilor lor". „Primind în uvajănie că în cuprinderea ocârmuirii Bessarabiei intră *al oblastei* Sfat, carele în cele de obște *a imperiei* așezări *nu să află* și că asemenea unele părți cer *deosebite* pravile, pravilele aceste să însemnează mai jos" [2, p. 128].

„Toate hotărârile Sfatului oblastei, care cuprind în sine vreun lucru nou ce cere *prea înalta* întărire, să înfățoșază după rânduială întru acea ministerie

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)

cătră care pricina *atârnă*". „Sfatul al oblastei Bessarabiei la pricinile de giudecăți nici o *amestecare nu are*" [2, p. 129].

„*a Novorossiei* și *a Bessarabiei* gheneral-gubernator" [2, p. 131].

„stolonacialnici și *lor* ajutători" [2, p. 133].

În textul de la 1828 lipsește cuvântul rusesc *zemlemer*, care este tradus prin *măsurătoriu de pământ (inginerul)* [2, p. 136].

Așa arăta varianta românească a primei Constituții a Basarabiei, la numai șase și, respectiv, 16 ani de la anexare, pe când nu se putea vorbi de situație lingvistică de bilingvism, cu atât mai mult, de diglosie. Firește că „noile" denumiri ale structurilor de stat ale provinciei, ale posturilor funcționarilor țariști, ale mijloacelor lor de activitate au fost preluate din lexicul rusesc de toate actele cu caracter oficial-informativ, care s-au editat în Basarabia pe parcursul secolului al XIX-lea. Astfel au pătruns și în vorbirea populației autohtone, deoarece toate acestea erau aduse la cunoștința auditorilor prin difuzare publică, fiind citite în biserici sau în mijlocul satului. Noul limbaj, utilizat în aceste acte, la început necunoscut maselor largi de vorbitori de limbă română, cu timpul este asimilat.

Așadar, aceste importante acte oficiale tipărite în limba română în Basarabia secolului al XIX-lea, *Așăzământul obrazovaniei oblastei Basarabiei (1818)* și *Așezământul cu privire la ocârmuirea oblastei Bessarabiei (1828)* au dat startul poluării limbii române sau al penetrării vocabularului românesc din Basarabia de cuvinte rusești. Nu exagerăm dacă afirmăm că aceste documente au pus începutul unei noi tendințe lingvistice, cea de dialectizare a limbii române, de apropiere a ei de limba rusă, după cum erau intențiile glotopoliticii țariste (3, p. 98).

SURSE BIBLIOGRAFICE

1. Ch. Baylon, *Sociolinguistique. Société, langue et discours*, Nathan, 1996.

2. P. Mihail, Z. Mihail, *Acte în limba română tipărite în Basarabia (1812-1830)*, București, 1993.

3. I. Iova, *I. Doncev și istoria apariției manualelor sale*. În „Revistă de lingvistică și știință literară", Chișinău, 1993.

BDD-A20583 © 2010 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:40 UTC)